

Den företagsamma skolan

Forskningssammanfattning

FSF 2009:1

FORUM FÖR SMÅFÖRETAGSFORSKNING

Den företagsamma skolan – hur kan den förverkligas?

Forsknings-sammanfattning

Regeringen har nyss presenterat en nationell strategi för entreprenörskap i skolan. Tanken är att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet. Grunden för ett entreprenöriellt förhållningssätt ska läggas tidigt genom att nyfikenhet, kreativitet, självförtroende och förmåga att fatta beslut stimuleras. Den nationella strategin innebär att entreprenörskap i skolan blir ett utbildningspolitiskt intresse och att Skolverket tar över stafett-pinnen från Tillväxtverket som tidigare haft ansvaret. I och med detta finns det möjligheter att förtydliga det entreprenöriella perspektivet i de nationella läroplanerna och att arbeta in entreprenörskap i lärarutbildningen. Men regeringen är sent ute – på kommunal nivå har detta skifte redan skett – bl a i flera kommuner i Västra Götaland. En färsk studie från Entreprenörskapsforum (tidigare Forum för Småföretagsforskning, FSF) ger exempel på hur arbetet att stimulera entreprenörskap redan bedrivs inom ramen för regionalt och kommunalt utvecklingsarbete.

Hur kan den regionala nivån stödja entreprenörskap i skolan?

Rapporten *Den företagsamma skolan – En processtudie* beskriver hur ett regionalt initiativ kan stödja kommuner i deras arbete med att stimulera entreprenörskap i skolan och vilka resultat som ett sådant initiativ kan tillmätas. Studien är baserad på ett entreprenörskapsprojekt initierat av Västra Götalandsregionen som genomfördes under perioden 2006-2007. Huvudsyftet med projektet är att förmedla ett entreprenöriellt och kreativt tänkesätt som får genomsyra undervisning och kursupplägg för en mer ta-sig-för-sam skola. Projektet Den företagsamma skolan (DFS) omfattade dels utveckling och implementering av en utbildning, dels initiering och uppföljning av kommunövergripande handlingsplaner för entreprenörskap i skolan.

De kommuner som deltog i projektet representerar två av fyra delregioner i Västra Götaland: Essunga, Götene, Lidköping, Skara, Tidaholm från Skaraborg och Svenljunga

från Sjuhärad. Västra Götalandsregionen genomförde projektet i nära samverkan med START-centrum och Entreprenörskapsforum. Genomförandet av projektet omfattade faserna mobilisering, utbildning och försöksverksamhet. START-centrum ansvarade för delar av utbildningsfasen. Under faserna utbildning och försöksverksamhet följdes projektet av Entreprenörskapsforum.

En omfattande processtudie

Syftet med processtudien är att beskriva, sammanställa och analysera projektet, och de resultat och erfarenheter som projektet genererat. För att kunna göra en samlad beskrivning och följa processen från utbildning till en eventuell implementering av handlingsplaner har studien omfattat delmomenten förstudie, utbildningsstudie och resultatstudie.

Studien är baserad på observationer av åtta av de tolv utbildningsdagar som genomfördes, intervjuer med 47 engagerade och involverade representanter för lärarkår, politik och förvaltning, samt fem enkäter riktade till samtliga 112 deltagare i utbildningen. Studien genomfördes under perioden september 2006 till oktober 2008. Den sista uppföljningen av arbetet genomfördes ett och ett halvt år efter att utbildningen avslutats för att även omfatta eventuell implementering av handlingsplaner.

Handlingsplaner för entreprenörskap i skolan – en mötesplats för erfarenhetsutbyte och en möjlighet till samsyn

Resultaten visar att ett regionalt projekt för entreprenörskap i skolan har betydelse ge-

nom att det möjliggör kompetensutveckling och skapande av mötesplatser för inspiration, reflektion och erfarenhetsutbyte. Ett centralt resultat är att samtliga deltagande kommuner har arbetat fram handlingsplaner för entreprenörskap i skolan. Studien visar dock att det redan innan DFS pågång, och fortfarande pågår olika kommun och (del)regiondrivna initiativ för att stimulera entreprenörskap i skolan. DFS blev i Skaraborgskommunerna en förstärkning av ett redan pågående arbete. Kommunerna hade på grund av de pågående processerna i olika omfattning redan utvecklat strukturer och legitimitet för att stimulera skolorna att arbeta med entreprenörskap. Text finns i några av kommunerna en uttryckt politisk vilja för entreprenörskap i de lokala styrdokumenterna och även resurser (personella och finansiella) avsatta för att specifikt driva arbetet. Detta har bidragit till att processerna att utveckla och implementera handlingsplanerna skiljt sig betydligt åt mellan kommunerna och även påverkat handlingsplanernas legitimitet, prioritet och roll.

Kommuner där handlingsplanerna fått hög prioritet och legitimitet är handlingsplanerna numera kopplade till kommunernas skolplaner och kvalitetsarbete. Därmed kan entreprenörskap brytas ner i de lokala verksamhetsplanerna och arbetet följas upp i kvalitetsredovisning. I en kommun som saknat såväl stöd i struktur som extra resurser text via olika projekt, har handlingsplanen haft låg prioritet och förblivit relativt osynlig.

Resultaten visar att handlingsplanen kan fungera som ett verktyg för kommunerna i arbetet att stimulera entreprenörskap i

skolorna. Oavsett vilken prioritet eller legitimitet den får har handlingsplanen varit en mötesplats för erfarenhetsutbyte och en möjlighet att utveckla en samsyn kring entreprenörskap i skolan. Den är också, och har använts som, en möjlighet till en kraftsamling i någon viljeinriktning. En handlingsplan är dock inget dokument som lever i sig. De kommuner som har uppbyggda strukturer för arbetet med entreprenörskap i skolan och där det finns resurser avsatta för att specifikt följa upp, inspirera och påminna finns större möjligheter att hålla handlingsplanen levande.

Vid uppföljning av implementeringen av handlingsplanerna var det dock förvånande, att även om handlingsplanerna inte var kopplade till de ordinarie strukturerna och att det saknades centrala resurser att följa arbetet, hade handlingsplanerna i flera avseenden trots allt implementeras. Att DFS utgått från att med ett underifrånsperspektiv utarbeta processer och arbetsformer kan här spela en roll. Deltagarna har utifrån sin vardagserfarenhet kunnat utgå från det som redan görs och det som är på gång att utvecklas. Handlingsplanen har i detta avseende inte alltid inneburit nyheter utan har fungerat som en sammanställning och samsyn kring vad entreprenörskap i skolan är och vad som görs på de olika nivåerna i utbildningssystemet.

Utbildningen som stöd i processen

Handlingsplanerna är dock inte de enda isolerbara resultaten av DFS. Kunskapsdelen, själva utbildningen, har i sig lämnat avtryck i kommunerna. Aktiviteter från utbildningen förekommer numera på flera av

skolorna, kontakter har tagits och samarbeten uppbyggts mellan skolor och föreläsare och utbildningen som mötesplats har bidragit till det redan utvecklade kunskaps- och erfarenhetsutbytet mellan Skaraborgs kommuner och skolor.

Utbildningen fick av deltagarna ett mycket positivt omdöme, både i sin helhet, dess struktur och avseende de olika utbildningsmomenten. Även med koppling till syftet fick utbildningen ett positivt utlåtande. Av deltagarna ansåg nästan 80 procent av deltagarna, strax efter utbildningen, att utbildningen till stor del gett dem verktyg, kunskap och/eller inspiration för ett fortsatt arbete med att utveckla både ett entreprenöriellt arbetssätt och den entreprenöriella förståelsen i skolan. Även om lägre resultat i en senare enkät tyder på att översättningen av olika aktiviteter och pedagogiska idéer till vardagsarbetet inte är en enkel process, har de deltagare som intervjuats fömedlat positiva bilder från utbildningen.

Det är möjligt att DFS bidragit till att deltagarna numera i större utsträckning är medvetna om begreppen entreprenörskap och/eller företagsamhet och även i större utsträckning använder dem för att beteckna någon av den pedagogiska aktiviteten vid skolorna. Det är även möjligt att de numera i större utsträckning aktivt använder entreprenörskap i sin undervisning. Bland deltagarna menade 26 procent att de själva efter DFS till stor del eller helt och hållet blivit mer benägna att använda entreprenörskap i sitt pedagogiska arbete. 65 procent av deltagarna anser sig blivit mer benägna till viss del. Resultaten påverkas dock, som redan nämnts, även av andra insatser i kommu-

nerna där projektet Företagsamt Lärande i Skaraborg (FLIS) är den främsta motorn för arbetet att stimulera entreprenörskap bland delregionens skolor, och där DFS ses som en förstärkning.

Entreprenörskap i skolan - en utmaning

Resultaten visar att det, i de studerade kommunerna, pågår mer eller mindre utvecklade arbeten kring entreprenörskap i skolan. Men även i kommuner med mer utvecklade processer är arbetet med att implementera entreprenörskap i skolan ingalunda färdigt. Att implementera entreprenörskap i skolan så att alla lärare och elever på samtliga nivåer i utbildningssystemet omfattas är en process, en lång process. DFS är ett ytterligare steg i denna process och en förstärkning av det redan pågående arbetet med entreprenörskap i skolan. Handlingsplanerna kan bli en viktig del i processen, dels genom att deltagarna ur ett underifrånperspektiv får diskutera tolkningen och översättningen av entreprenörskap till skolornas dagliga verksamhet, dels genom att det blir ett dokument – en gemensam bild – som kan följas upp och skrivas om varefter processen fortskrider. För DFS innebär inte att arbetet är slutfört – det är helt enkelt ytterligare ett steg på vägen – beroende på vad kommunerna vill med entreprenörskap i skolan.

Processen påverkas även av hur entreprenörskap tolkas och översätts till skolans praktik. Om entreprenörskap avser en pedagogik kan processen bli betydligt mer omfattande än om det handlar om att införa kortare aktiviteter. Detta eftersom entreprenörskap som en pedagogik kan utmana såväl rådande tankestrukturer som orga-

niseringsformer (Berglund och Holmgren, 2007). Det finns en strävan bland deltagare i DFS att fördjupa arbetet med entreprenörskap i skolan mot en pedagogik. Detta intresse återfinns i berättelserna kring entreprenörskap som förhållningssätt och konkretiseras mer tydligt i att ca 40 lärare från DFS-kommunerna Götene, Lidköping och Skara även deltar i Västra Götalandsregionens nya satsning på området, Så tänds eldsjälär. Det nya konceptet ses som en utveckling av DFS, ett fördjupat nästa steg i processen. Så tänds eldsjälär-konceptet bygger på att hela arbetslag får delta i en längre utbildning och tillsammans genomgå en processutbildning. På så vis kan det nya konceptet stödja den utmaning som funnits i DFS, att när deltagarna ensamma eller endast i små grupper representerat en skola har de fått svårt att få igång processer på den egna skolan.

Utmaningar för de som är engagerade i processerna att utveckla entreprenörskap i skolan är även nationella initiativ. Dessa får företrädare framför lokala utvecklingsprocesser och lägger dem på "is". Ett sådant exempel är det arbete kring det nya omdömesförfarandet under hösten 2008. Arbetet påverkade även närvaron vid fokusgruppintervjuerna och därmed även studien.

Ett spännande skifte med möjligheter

På den nationella nivån sker under hösten 2008 och våren 2009 ett spännande intresse- och ansvarsskifte beträffande entreprenörskap i skolan. Efter att Nutek – nuvarande Tillväxtverket – som representant för den nationella nivån och det näringslivspolitiska intresset, sedan 1990-talet

varit drivande i processerna att stimulera entreprenörskap i skolan har stafettpinnen nu övergått till Skolverket och entreprenörskap i skolan har övergått till att bli ett utbildningspolitiskt intresse och ansvar. Därmed finns en möjlighet att förtydliga de nationella styrdokumenterna avseende entreprenörskap och att entreprenörskap arbetas in i lärarutbildningen. I dag finns en osäkerhet om de nationella läroplanerna stödjer arbetet. De kommuner och skolor som prioriterar arbetet med entreprenörskap i skolan läser in stödet i läroplanerna medan kommuner som inte är intresserade inte gör det. Det arbete som pågått har ofta skett inom ramen för projektverksamhet och dessa har varit viktiga drivmotorer genom möjligheten till extra resurser och erfarenhetsutbyte. Förhoppningsvis fortsätter den utbildningspolitiska nationella nivån i samma anda som den näringslivspolitiska och stöttar det lokala och regionala utvecklingsarbetet kring entreprenörskap i skolan. För arbetet är långt från ifråns avslutat – att backa nu är att slösa de resurser som redan satsats. Det är dock viktigt att dessa projekt, för att få ett bestående resultat, har ett stöd hos kommunernas samtliga ledningsnivåer, på såväl politisk nivå som förvaltnings- och skolnivå, att entreprenörskap finns tydligt inskrivet i kommunala skolplaner och att arbetet följer upp inom ramen för det ordinarie kvalitetsarbetet.

Ladda ned hela rapporten på www.fsf.se

Lästips:

Så tänds eldsjälar – En introduktion till entreprenöriellt lärande
(Peterson & Westlund, 2007)

Företagsamma elever – Diskurser kring entreprenörskap och företagsamhet i skolan
(Leffler, 2006)

Entreprenörskapets avtryck i klassrummets praxis - Om villkor och lärande i gymnasieskolans entreprenörskapsprojekt
(Svedberg, 2007)

I entreprenörskapets tecken – en studie av skolning i förnyelse
(Johannisson & Madsén, 1997)

Författaren

Carina Holmgren har sedan sex år tillbaka varit knuten till Entreprenörskapsforum som forskningsassistent. Hon har där varit engagerad i nio olika forskningsprojekt och studier av varierande storlek, varav sju av dessa berört entreprenörskap i skolan. Carinas arbeten omfattar bl a två omfattande kvantitativa undersökningar som genomfördes 2004 och 2006 för att studera effekter av olika entreprenörskapsinitiativ och för att kartlägga entreprenörskapsarbeten i grund och gymnasieskolor. Resultaten av dessa undersökningar finns publicerade i Entreprenörskap i grund- och gymnasieskolor – En kvantitativ studie 2004 och 2006.

Under åren har Carina vid ett flertal tillfällen samarbetat med Karin Berglund, forskare vid Mälardalens högskola. Ett resultat av dessa samarbeten är bl a rapporten Entreprenörskap & skolan - vad är det lärare berättar att de gör när de gör entreprenörskap i skolan. Där görs en djupstudie av vad entreprenörskap översatts till i skolans praktik.

2008 inledde Carina en doktorandutbildning vid Mälardalens Högskola i syfte att studera förändringsprocesser rörande entreprenörskap i skolan. Som empiriskt material studeras det av Västra Götalandsregionen initierade projektet Så tänds eldsjälar – ett projekt som verkar för en implementering av entreprenörskap i skolan som en pedagogisk form.

Referenser

- Berglund, K. och Holmgren, C. (2007). *Entreprenörskap & skolan - vad är det lärare berättar att de gör när de gör entreprenörskap i skolan*, FSF 2007:17.
- de Bono, E. (1990). *Lateral Thinking – A textbook of creativity*. Penguin Books Ltd.
- Fornell, C. m fl. (1996). The American Customer Satisfaction Index: Nature, Purpose and Findings. *Journal of Marketing*, s. 718.
- Holmgren, C. (2007a). *Den företagsamma förvaltningen – En processtudie*. Örebro: FSF.
- Holmgren, C. (2007b). *Entreprenörskap i grund- och gymnasieskolor – En kvantitativ studie 2004 och 2006*, Örebro: FSF.
- IM-Gruppen i Uppsala AB (2008). *Utvärdering av Företagsamt Lärande i Skaraborg, FLIS*.
- Johannisson, B. (2008). *Visst är du företagsam, lilla vän! – reflexioner kring ett projekt för skolning i entreprenörskap i Norrbottens län*. Luleå tekniska universitet.
- Kjellberg, A. och Lundström, A. (1998). *Europartnerskapet Northern Scandinavia 1996*. Stockholm: Nutek, B 1998:2.
- Lundström, A. m fl (2005). *Creating Opportunities for Young Entrepreneurship – Nordic examples and experiences*, FSF 2005:2.
- Wibeck, V. (2000) *Fokusgrupper: om Fokuserade Gruppintervjuer som Undersökningsmetod*, Studentlitteratur, Lund.

Forum för småföretagsforskning (FSF) har under perioden 2006 till 2008 på uppdrag av Västra Götalandsregionen studerat projektet *Den företagsamma skolan* (DFS). DFS är ett utbildnings- och försöksprojekt utvecklat av Västra Götalandsregionen inom ramen för regionens tillväxtprogram. Projektets mål är att varje deltagande kommun/skolorganisation skall utforma en konkret handlingsplan för en mer entreprenöriell skola och att denna handlingsplan får vara prioriterad i organisationen under minst ett års tid.

Projektet DFS har omfattat utveckling av en utbildning, genomförande av en test-omgång av utbildningen samt uppföljning av arbetet med handlingsplanerna.

Syftet med denna processtudie är att beskriva, sammanställa och analysera projektet, och de resultat och erfarenheter som projektet genererat. För att göra en samlad beskrivning och följa processen från utbildning till en eventuell implementering av handlingsplaner har studien omfattat tre delmoment, förstudie, utbildningsstudie och resultatstudie. De sex kommuner som deltagit i DFS och som studien även omfattar är Essunga, Götene, Lidköping, Skara, Tidaholm och Svenljunga.

Studien har finansierats av Västra Götalandsregionen.

Forum för småföretagsforskning
– under namnändring till Entreprenörskapsforum

www.fsf.se